

EL SALVADOR

VÄKIVALLAN VARJOSSA

El Salvadorin sisällissota päättyi 25 vuotta sitten, mutta tappaminen jatkuu yhä. Neljä elsalvadorilaista kertoo, miten väkivalta, jengit ja vankila ovat muovanneet heidän elämäänsä.

TEKSTI MAIJA SALMI KUVAT MEERI KOUTANIEMI

Asianajaja Guillermo García, 46, on pukeutunut kauluspaitaan ja siisteihin housuihin. Toimistossa paperit ovat siisteissä pinoissa. Aina Garcian elämä ei ole ollut järjestyksessä. Hän oli kahdeksanvuotias, kun El Salvadorin sisällissota alkoi vuonna 1979. "Liityin sissijoukkoihin ja parin vuoden kuluttua olin rintamalla." García näyttää kuvaa, jossa hän poseeraa kiväärin kanssa. Ase on isompi kuin poika.

"Aluksi taistelemisen oli kunnia-asia ja jännittävää."

Sisällissodassa kiinnijääneet sissit joutuivat vankilaan, myös García. Hän onnistui kuitenkin karkaamaan vankilasta muiden sissien kanssa viiden kuukauden jälkeen.

EL SALVADOR

- ◆ Väkiluku 6,2 miljoonaa.
- ◆ Ulkomailta asuu arviolta 2,5 miljoonaa elsalvadorilaista, joista suurin osa Yhdysvalloissa.
- ◆ Siirtolaisten rahalähetykset ovat tärkeä osa maan taloutta kahvintuotannon lisäksi.
- ◆ Valuuttana käytetään Yhdysvaltain dollaria.
- ◆ Sisällissodassa vuosina 1979–1991 kuoli arviolta 70 000 ihmistä, 8 000 katosi ja miljoona pakeni Yhdysvaltoihin.

VEREN TAHRIMA MAA

VIIME VUONNA El Salvadorissa murhattiin neljätoista ihmistä joka päivä. Vain Syyriassa kuoli enemmän ihmisiä. Valtaosa murhista liittyy jengiväkivaltaan.

Jengit syntyivät 1990-luvulla, kun Yhdysvallat palautti sisällissotaa paenneita elsalvadorilaisia kotimaahansa. Yhdysvalloissa perustetut jengit siirtyivät El Salvadoriin ja tarjosivat yhteisön juurettomille paluumuuttajille.

Nyt El Salvadorissa vaikuttaa kaksi kilpailevaa jengiä, Barrio 18 ja Mara Salvatrucha, jotka jakautuvat alaosastoiksi eli klিকেiksi. Ne ovat jakaneet El Salvadorin alueisiin, joilla on omat johtajansa.

Jengeihin kuuluu arviolta 30 000–60 000 ihmistä.

Jengit hallitsevat alueillaan muun muassa joukkoliikennettä. Se tarkoittaa, että paikallisbussuja liikennöivien yrittäjien on maksettava niille suojelurahaa. Jos maksu viivästyy tai puuttuu, jengit saattavat tappaa bussin kuljettajan ja matkustajat.

Viime vuosina jengiväkivalta on kiihtynyt myös siksi, että El Salvadorin turvallisuusjoukot ovat ryhtyneet pidättämään jengiläisiä keinoja kaihtamatta.

Jengiväkivaltaa täyttää El Salvadorin vankilat, joista osa on varattu vain jengiläisille. Vankilat ovat ahtaita ja hygieniasoltoa ala-arvoisia.

Viime huhtikuusta lähtien viranomaiset ovat poikkeus-säädoiksi rajoittaneet jengiläisten oikeutta poistua sellistä, käyttää matkapuhelinta ja vastaanottaa ruokalahetyksiä. Jengien johtajat on eristetty muista vangeista.

Mys kansalaisjärjestöjen, kuten Punaisen Ristin, vierailut vankiloissa on evätty.

Viranomaisten tavoitteena on vähentää jengien keskinäisiä väkivaltaisuuksia. Alkuvuonna poliisi raportoi, että henkrikosten määrä oli laskenut kolmannekseen edellisvuoteen verrattuna.

Joka kymmenes El Salvadorin yli 37 000 vangista on nainen. Monet ovat saaneet tuomionsa jengirikollisuudesta.

Kymmeniä naisia on tuomittu vankilaan myös siksi, että he ovat keskeyttäneet raskautensa tai saaneet keskenmenon. El Salvador ei hyväksy aborttia, vaikka raskaus uhkaisi äidin henkeä tai syntyvä lapsi olisi monivammainen.

MAIJA SALMI JA TIINA KIRKAS

Guillermo García taisteli lapsena El Salvadorin sisällissodassa. Kahden vankilatuomion jälkeen hän opiskeli asianajajaksi.

Sota loppui vuonna 1991, mutta Garcian elämä ajautui syöksykierteeseen.

"Silloin ei puhuttu sodan jälkeisistä traumoista. Minulla ja muilla entisillä sis-seillä oli sotilaan identiteettiä, ja me jatkoimme väkivaltaista elämäämme."

Garcia työskenteli vartijana. Vuonna 1994 eräässä tapahtumassa tuntematon mies haastoi riitaa, ja Garcia ampui häntä päähän. Garcia sai 20 vuoden vankilatuomion taposta.

"Vankilassa aloin ajatella. Tiesin, että jos en muuta elämäni, joudun taas uudestaan vankilaan."

Garcia alkoi opiskella. Peruskoulun jälkeen hän jatkoi lukio-opintoja. Opiskelu ja hyvä käytös lyhensivät vankilatuomion neljään vuoteen.

Vuonna 1998 vapautteen asteli muuttanut mies, joka halusi päästää yliopistoon lukemaan lakia. Vuonna 2011 hän valmistui asianajajaksi.

Garcia työskentelee lakimiesten ammatyhdistyksen asianajajana. Hän on myös perustanut yhdistyksen entisille vangeille.

"Minulla on ollut onnea ja siksi haluan auttaa muita entisiä vankeja", Garcia sanoo.

JENGIN PUOLESTA

Stephanien rintaan on tatuoitu MS 18. Se kertoo jäsenyydestä yhdessä maan suurimmista jengeistä.

"Liityin jengiin 12-vuotiaana. Vanhempani olivat kuolleet, ja jengistä sain nopeasti ystäviä."

Nyt Stephanie kärsii 20 vuoden tuomiota Ilopangon naisvankilassa El Salvadorin pääkaupungin San Salvadorin läheisyydessä.

Tuomionsa hän on saanut kiristyksestä, kuten iso osa muistakin Ilopangon vangeista.

Kiristäjät perivät suojelurahaa yrittäjiltä ja asukkailla jengien hallitsemilla alueilla. Ihmiset pelkäävät jengejä ja siksi maksavat turvallisuudestaan.

"Oikeastaan en osallistunut kiristykseen, mutta jengiläisenä velvollisuuteni on maksaa muiden jäsenien teoista", Stephanie kertoo.

Stephanien tuomiosta on vielä puolet jäljellä. Hän on 29-vuotias ja ikäviö tyttärtään, jonka näki viimeksi kaksi vuotta sitten.

"En ole nähnyt mitakaan läheisiäni. Kukaan ei käy minua katsomassa."

Stephanie kärsii 20 vuoden vankilatuomiota kiristyksestä.

LASTEN TAKIA

Marielas myy itseään joka päivä San Salvadorin kaduilla Mara Salvatruchan hallitsemalla alueella. Hän on 38-vuotias entinen vanki.

"Perheeni ei kestänyt minua silmissään vapautumisen jälkeen", hän kertoo.

Marielasin ystävä Karen on raskaana mutta jatkaa siitä huolimatta prostituutina.

"Tulin ensimmäisen kerran raskaaksi 15-vuotiaana. Nyt olen 27-vuotias, ja tämä on viides lapseni. En pystyisi elättämään lapsiani ilman työtäni."

Marielas ja Karen haluaisivat elää toisenlaista elämää. Se ei näytä kuitenkaan todennäköiseltä.

"Joka päivä sanon lapsilleni, että menen myymään lehtiä liikennevaloihin", Karen kertoo.

Marielasin lapset asuvat sukulaisten luona. He tietävät äitinsä työstä.

"Olen saattanut maailmaan kaksi lasta, ja minun on huolehdittava heistä. Lähetän heille joka kuukausi suurimman osan palkastani."

Kirjoittaja on vapaa toimittaja.

Karen myy itseään San Salvadorin kaduilla. Lapsilleen hän kertoo kauppaavansa lehtiä liikennevaloissa.

MARIELAS JA KAREN HALUAISIVAT ELÄÄ TOISENLAISTA ELÄMÄÄ.

KOLUMNI _

LEENA VASTAPUU

EI VAIN UHREJA

Liberian sisällissodissa taisteli lukuisia tyttöjä. Myöhemmin heidät unohtettiin. Miksi?

Lisa oli yhdeksänvuotias, kun hänet kaapattiin kotipihaan hallituksen joukkoihin Liberian ensimmäisessä sisällissodassa. Sota käytiin vuosina 1989–1997.

Lisa päätyi taistelu- ja tukitehtäviin. Kahden sotavuoden jälkeen Lisan joukko hajautui, eikä hän tiennyt, mihin ryhtyä. Hän oli kadottanut perheensä, taistelutoverinsa ja rakastettunsa. Tuttavan kehoituksesta hän ryhtyi välittämään kannabista, kokaiinia, mitä milloinkin.

"Osa asiakkaistani ei tiennyt sotimisesta mitään, osa oli orpoja kuten minäkin. Kerroin heille sodasta. Pian moni heistä halusi kokea sen itse. Välillämme syntyi luottamus, ja he vaativat, että toimin heidän komentajanaan", Lisa kertoi, kun haastattelin häntä väitöstutkimustani varten vuonna 2015 Liberian pääkaupungissa Monroviassa.

Lisa kokosi noin 60 hengen joukon, jossa oli miehiä, naisia, poikia ja tyttöjä. Aseet, huumeet ja muut tarvikkeet 13-vuotias Lisa järjesti tutun kenraalin avulla. Kolmen päivän koulutuksen jälkeen joukko siirtyi rintamalle.

Nais- ja miessotilaisissaan Lisa huomasi yhden eron: miehet ja pojat kykenivät raiskaamaan.

"Komensin sotilaitani raiskaamaan. Se oli pirullista, mutta tein sen silti. Olin komentaja, ja sotilaani tottelivat käskyjäni."

Kun Liberian toinen sisällissota päättyi vuonna 2003, Lisan joukosta oli jäljellä kymmenisen ryvettynyttä sotilasta.

SODAN JÄLKEEN Liberian hallinto ja YK aloittivat Liberiassa aseriisuntaohjelman.

Ohjelmassa entiset sotilaita saivat käteistä ja koulutus-

ta, kun he luopuivat toimivista aseistaan. Ohjelma kiinnitti erityishuomiota naisten ja lasten tarpeisiin. He saivat osallistua ohjelmaan ilman asetta.

Silti ohjelman alkuvaiheessa vain mieskomentajia pyydettiin laatimaan listoja joukoissaan taistelleista lapsisotilaista. He suosivat poikia. Muutamassa yksittäistapauksessa konsultoitin naiskomentajia.

Seurauksena oli, että suurin osa Liberian tyttösoitilaista ei saanut tietää oikeudestaan kirjautua ohjelmaan. Osa taas pelkäsi leimautumista, osan puolesta ohjelmaan

rekisteröityi siviili. Lisa sai käteisen ja koulutuksen sijaan riisisäkin.

Kaikkiaan vain viitisentoista prosenttia tyttösoitilaista suoriutui ohjelmasta.

Tutkimusnäytön perusteella tyttösoitilaat sivuutettiin ohjelmassa sen takia, että käsitys lapsisotilaista on yhä kaavamainen: nuoret vihaavat pojat nähdään taistelijoina, tytöt uhreina.

Ääripäiden väliin jäävät lukematomat Lisat. Myös seksuaalisesti hyväksikäytetyt pojat unohtetaan.

Arvioidaan, että joka kolmas maailman 200 000–300 000 lapsisotilaista on tyttö. Sodassa tytöt ovat muiden muassa taistelijoita, komentajia ja miesten "morsiamia". Kaikkien lapsisotilaiden tavoin he ovat aina uhreja.

Silti osa työstä on syyllistynyt julmaan väkivaltaan, kuten Lisa. Heidän sodanaikaiset roolinsa tulisi tunnistaa nykyistä paremmin, jotta tyttöveteraaneja voidaan tukea parhaalla mahdollisella tavalla.

Kirjoittajan väitöskirja Liberian tyttösoitilaista tarkastetaan huhtikuussa Turun yliopistossa. Lisan nimi on muutettu.

WIVAN GORNIK